

Marta Jas-Koziarkiewicz*

Obraz migrantów w trakcie kryzysu na granicy polsko-białoruskiej w 2021 i 2022 roku w „Wiadomościach” TVP

The image of migrants during the migrant crisis
on the Polish-Belarusian border in 2021 and 2022
in TVP's news service "Wiadomosci"

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: kryzys migracyjny, granica polsko-białoruska, wizerunek migranta, „Wiadomości”, telewizja polska, TVP

Keywords: migration crisis, the polish-belarusian border, the image of a migrant, “Wiadomości”, Polish Television, TVP

Abstrakt: Problemem badawczym podjętym w tekście jest sposób prezentacji migrantów w trakcie kryzysu migracyjnego na polsko-białoruskiej granicy w 2021 i 2022 roku w serwisie informacyjnym „Wiadomości” emitowanym w programie telewizji publicznej TVP1. Celem artykułu była rekonstrukcja wizerunku migrantów. Badanie serwisów informacyjnych przeprowadzono z zastosowaniem jakościowej analizy treści oraz analizy ramowania. Przeprowadzone badanie pozwoliło na ustalenie, że obraz migrantów konstruowany był poprzez zastosowanie pięciu ram: „identyfikacji”, „terrorysty”, „przestępcy”, „narzędzia w wojnie hybrydowej” i „barbarzyńcy” (zagrożenia dla wartości europejskich). Wszystkie wykorzystywane ramy były negatywne.

Abstract: The research problem addressed in the text is the presentation of migrants during the migrant crisis on the Polish-Belarusian border in 2021 and 2022 in the news service “Wiadomosci” broadcast on the public television channel TVP1. The purpose of the article was to reconstruct the image of the migrants. The study of news services was

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1080-7724>, dr hab., dyscypliny: nauki o polityce i administracji, nauki o komunikacji społecznej i mediach, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Katedra Polityk Unii Europejskiej, Uniwersytet Warszawski, Google Scholar: <https://scholar.google.com/citations?user=6HM5CeMA-AAJ&hl=pl>. E-mail: martajas@uw.edu.pl.

conducted using qualitative content analysis and framing analysis. The study established that the image of migrants was constructed through the use of five frames: "identification", "terrorist", "criminal", "tool in a hybrid war" and "barbarian" (a threat to European values). All the frames used were negative.

Wprowadzenie

Kryzys migracyjny (uchodźczy)¹ w Europie oraz jego społeczne, polityczne i kulturowe konsekwencje pozostają jednym z wiodących tematów w debacie publicznej². Dzieje się tak ze względu na to, że choć jego kulminacja przypadała na 2015 rok, nie zakończył się on i kolejne jego akordy rozgrywają się na granicach państw Unii Europejskiej. Co więcej ocenia się, że w wymiarze międzynarodowym zjawisko migracji będzie się nasilać³.

Istotność zjawiska w wymiarze międzynarodowym i państwowym sprawia, że napływ migrantów do Europy staje się tematem zainteresowania mediów. Przejawiało się to w przedstawianiu tego zjawiska i wyjaśnianiem go odbiorcom. Instytucje medialne organizowały i porządkowały w umysłach odbiorców rzeczywistość, ułatwiając im w ten sposób jego zrozumienie, ale i interpretację⁴. Bohaterem newsów stawał się uchodźca lub migrant – obcy, którego obraz był ambiwalentny. Media wybierać mogły bowiem spośród dwóch podstawowych kategorii ich opisu – prezentować ich jako wrogów – zagrożenia dla „nas” i naszego porządku lub jako ofiary – potrzebujący ochrony⁵. Zastrzec należy, że sposób prezentacji uchodźców i migrantów miał charakter dynamiczny i zmieniał się w czasie. Było tak w przypadku relacjonowania w mediach

¹ Wybór pojęcia na określenie ruchów migracyjnych w Europie w 2015 roku implikuje sposób traktowania przybyłych do Europy osób. Uchodźca jest osobą, która opuszcza miejsce zamieszkania wbrew swojej woli, często uciekając przed prześladowaniem czy wojną. Migrant to osoba decydująca się na opuszczenie miejsca zamieszkania dobrowolnie, często w celu poprawienia jakości życia. Uchodźcy objęci są ochroną międzynarodową, migrantów ochrona ta nie obejmuje. W materiałach „Wiadomości” pojęcia migrant stosowano zarówno do informacji o kryzysie z 2015 roku w Europie i sytuacji na polsko białoruskiej granicy. Za uchodźców uznawano cudzoziemców przybywających do Europy z falą migracji z 2015 r.

² M. Duszczuk, *Kryzys migracyjny 2015/2016*, 2016, <http://iminteg.uw.edu.pl/pdf/Maciej-Duszczuk-Kryzys-migracyjny-2015-2016.pdf> (31.12.2022).

³ K. Bachman, *Kryzys polsko-białoruski i kwestia migracji. Międzynarodowy kontekst i możliwe sposoby zarządzania*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2021, s. 4, https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2021/11/K.Bachman_Kryzys..polsko-bialoruski..i.kwestia.migracji.pdf (31.12.2022).

⁴ P. Greń, K. Morawski, *Medialny obraz wroga*, FNCE, Poznań 2020, s. 206.

⁵ L. Chouliaraki, T. Stolic, *Rethinking media responsibility in the refugee 'crisis': a visual typology of European news*, «Media, Culture & Society» 2017, vol. 39(8), s. 1164.

europiejskich kryzysu migracyjnego w 2015 roku – początkowo zdecydowano się na prezentację tej grupy w sposób pozytywny, wskazujący na empatię w państwach osiedlenia, podkreślano trudną sytuację uchodźców. Narracja ta zmieniła się wczesną jesienią 2015 roku, kiedy to w związku z informacjami na temat kolejnych zamachów terrorystycznych w Europie, zastąpiona została podejrzliwością, a w niektórych przypadkach wrogością wobec uchodźców i migrantów. W relacjach medialnych w tym okresie dominowała dehumanizacja i odindywidualizowanie tej grupy⁶.

Negatywna forma prezentacji w mediach tradycyjnych uchodźców i migrantów była też obecna w polskich mediach. W związku z relacjonowaniem sytuacji w 2015 roku negatywny sposób ich przedstawienia wynikał z posługiwania się w dyskursie medialnymi stereotypami, toposami mającymi wzbudzać obawę. Obraz inwazji odmiennych kulturowo, cywilizacyjnie i religijnie obcych miał budzić strach odbiorców⁷. Zgodnie z oceną Sławomira Łodzińskiego „uchodźcy stali się w naszym kraju przedmiotem takiej medialnej «paniki moralnej», wskutek czego tej kategorii osób przypisano konkretne znaczenia związane z jej pochodzeniem z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki, wyznaniem religijnym (islam) oraz poczuciem zagrożenia związanego z terroryzmem”⁸. Relacje medialne na temat kryzysu migracyjnego przyczyniały się w rezultacie do intensyfikacji poczucia zbiorowego strachu, jak i stygmatyzacji obcych⁹. Stosowana była przy tym retoryka lęku – obcych należało się obawiać ponieważ należą do grupy „oni”, którą oskarżano o zbrodnie, destabilizację, chaos¹⁰.

Udział w negatywnym prezentowaniu migrantów i uchodźców miała również telewizja publiczna. Zgodnie z wynikami badań Martyny Weiland TVP relacjonując w serwisach informacyjnych kryzys migracyjny z 2015 roku podsyciała antyuchodźcze postawy, forma prezentacji tej tematyki była antagonistyczna i agresywna. Upraszczając, obraz uchodźcy dawał sprowadzić się do agre-

⁶ L. Chouliaraki, M. Georgiou, R. Zaborowski, W. Oomen, *The European "migration crisis" and the media. A cross-European press content analysis. A report on the press coverage of the migration phenomenon in eight European countries and the consequences of media representations for public opinion and policy choices*, London School of Economics, Department of Media and Communication and Utrecht University, London 2017.

⁷ K. Dębska, *Klasa ludowa i klasa średnia wobec kryzysu uchodźczego w perspektywie małego miasta*, «Przegląd Socjologii Jakościowej» 2019, t. 15, nr 1.

⁸ S. Łodziński, *Uchodźcy jako „społeczność podejrzana” (suspect community). Polska opinia publiczna wobec udzielania pomocy uchodźcom w okresie maj 2015 – czerwiec 2018*, «Studia Socjologiczno-Politologiczne» 2019, nr 1(10), s. 33.

⁹ P. Greń, K. Morawski, *Medialny obraz...*, s. 198.

¹⁰ R. Wodak, *Dyskurs populistyczny: retoryka wykluczania a gatunki języka pisanego*, [w:] A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu*, Universitas, Kraków 2008, s. 185–214; J. Bielecka-Prus, *Retoryka lęku przed obcym w polskim dyskursie prasowym*, «Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Kwartalnik» 2018, nr 1.

sywnych mężczyzn/mężczyzny, którym przypisywano związki z terroryzmem. Akcentowano przy tym odmienną postługując się dychotomią „oni-migranci” kontra „my”¹¹.

Kryzys migracyjny na polsko-białoruskiej granicy w drugiej połowie 2021 i pierwszej 2022 roku również spotkał się z zainteresowaniem mediów: „pojawiał się codziennie w różnych kontekstach, często był głównym tematem dnia i wykorzystywano go do wewnętrznych sporów politycznych”¹². I w tym przypadku obraz migranta był przedstawiany negatywnie. W mediach publicznych był on „wykorzystywany przede wszystkim w celach wewnętrznej walki politycznej, migranci (nie uchodźcy) są przedstawiani jako zagrożenie, budowanie napięcia ma służyć również usprawiedliwieniu prowadzonej polityki przez rządzących”¹³. Problemem badawczym podjętym w tekście jest sposób prezentacji migrantów w trakcie kryzysu migracyjnego na polsko-białoruskiej granicy w 2021 i 2022 roku w serwisie informacyjnym „Wiadomości” emitowanym w programie telewizji publicznej TVP1.

Założenia metodologiczne

Celem artykułu była rekonstrukcja wizerunku migrantów w głównym serwisie informacyjnym nadawcy publicznego TVP „Wiadomości”. Za wyborem do analizy informacyjnego programu telewizyjnego przemawia znaczenie tego medium jako źródła informacji na temat wydarzeń w kraju i na świecie. Zgodnie z badaniami CBOS z 2019 roku w Polsce telewizja była głównym źródłem tego typu informacji (58%)¹⁴.

Decyzja o analizie audycji informacyjnej nadawcy publicznego wynikała przede wszystkim z tego, że na podstawie ustawy o radiofonii i telewizji z 1992 roku nadawca ten zobowiązany jest do realizacji tzw. „misji” – w tym nadawania programów informacyjnych, powinien kierować się przy tym odpowiedzialnością za słowo oraz rzetelnie ukazywać zróżnicowanie wydarzeń i zja-

¹¹ M. Weilandt, *Wyobrażenie uchodźcy w przekazach polskich i niemieckich serwisów informacyjnych telewizji publicznej*, [w:] T. Nowicki (red.), *Zemsta emancypacji. Nacjonalizm, uchodźcy, muzułmanie*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2017, s. 67–90.

¹² M. Rust, *Kryzys na granicy: czy zmiana „białoruskiej agendy” zagraża białoruskim siłom demokratycznym?*, [w:] J.M. Nowakowski, J. Olędzka, M. Rust (red.), *Raport IV. Granica dyktatora. Polska i Białoruś wobec kryzysu granicznego*, Studium Europy Wschodniej UW, Warszawa 2021, s. 9, https://studium.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/01/Raport_Bialorus_2021_4PL.pdf (31.12.2022).

¹³ Tamże, s. 9.

¹⁴ CBOS, *Komunikat z badań nr 70/2019, Wiarygodność mediów*, Warszawa 2019, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_070_19.PDF (31.12.2022).

wisk (art. 21)¹⁵. Uzasadnione byłoby więc oczekiwanie, że sposób prezentacji kryzysu na polsko-białoruskiej granicy w „Wiadomościach” będzie wyważony, oparty na racjonalnej argumentacji i wolny od uprzedzeń. Dotychczasowa forma realizacji misji przez nadawcę publicznego budzi jednak wiele wątpliwości. Zarzuty formułowano przede wszystkim wobec głównego programu informacyjnego Programu Pierwszego TVP, „Wiadomości”, który uznawany jest za tubę propagandową władz. Ocenę tę potwierdzić mogą wyniki badań, nawet te realizowane na zlecenie upolitycznionego regulatora mediów – Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Zgodnie z nimi w „Wiadomościach” informacje w przypadku wydarzeń politycznych i społecznych prezentowano jednostronnie, nie gwarantowano pluralizmu opinii, obserwowalną tendencją była dominacja aktorów politycznych wywodzących się z obozu władzy, w serwisach posługiwano się sformułowaniami nacechowanymi emocjonalnie a partie opozycyjne przedstawiano negatywnie¹⁶.

Badanie serwisów informacyjnych przeprowadzono z zastosowaniem jakościowej analizy treści. Jednostkami analizy były wszystkie newsy zamieszczone w audycjach. Jako jeden news traktowano zarówno samą informację, jak i jej zapowiedź w śródszpanie i forszpanie. W analizie wykorzystano koncepcję analizy ramowej Edwina Goffmana, która umożliwia badanie ramowania życia publicznego¹⁷. Zgodnie z Robertem Entmanem ramowanie polega na wyborze pewnych aspektów prezentowanej rzeczywistości i uwydatnienie ich w komunikacie, w taki sposób, by sugerować określony sposób zdefiniowania problemu, określoną jego interpretację czy ocenę moralną¹⁸. W analizie ramowania rozumiane są zgodnie z propozycją Stephena D. Reese jako „abstrakcyjną zasadę, narzędzie lub «schemat» interpretacji, który działa poprzez teksty medialne w celu ustrukturyzowania znaczenia społecznego”¹⁹. Procedura badawcza miała charakter indukcyjny²⁰ – ramy nie były zoperacjonalizowane

¹⁵ Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1722.

¹⁶ *Raport Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie w zakresie realizacji planów programowych przez spółki publicznej radiofonii i telewizji w 2017 r.* Raport został udostępniony przez KRRiT dopiero po upowszechnieniu informacji o nim przez media prywatne: <http://www.archiwum.krrit.gov.pl/krrit/bip/raporty-z-monitoringow/raport-uniwersytetu-jana-pawla-ii-w-krakowie/> (31.12.2022).

¹⁷ E. Goffman, *Analiza ramowa. Esej z organizacji doświadczenia*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2010.

¹⁸ R.M. Entman, *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*, «Journal of Communication» 1993, vol. 43(4).

¹⁹ S.D. Reese, *Prologue-Framing public life*, [w:] S.D. Reese, O.H. Gandy Jr., A.E. Grant (red.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*, Lawrence, Erlbaum Mahwah 2001.

²⁰ C.H. de Vreese, *News framing: Theory and typology*, «Information Design Journal & Document Design» 2005, vol. 13(1).

przed badaniem, a odnajdowano je w materiale badawczym. Zakres ram określony został po przeprowadzonej analizie²¹.

Badaniu poddano główne serwisy informacyjne „Wiadomości” wyemitowane w TVP w okresie jednego roku, od 1.08.2021 do 31.07.2022, za wyjątkiem audycji wyemitowanych w dniach 17.10–20.10 oraz 5–8.04.2022. Brak uwzględnienia w analizie audycji ze wskazanych okresów wynikał z braku do nich dostępu²². Korpus badawczy stanowiło 229 newsów wyemitowanych w tym okresie w „Wiadomościach” zawierających odniesienia lub relacjonujących wydarzenia na polsko-białoruskiej granicy.

W badaniu przyjęto, że wizerunek migrantów w związku z kryzysem migracyjnym na granicy polsko-białoruskiej w 2021 i 2022 roku w programie informacyjnym TVP „Wiadomości” jest negatywny, a przy jego konstrukcji wykorzystywane są jedynie ramy o wydźwięku negatywnym. Procedura badawcza wiązała się z poszukiwaniem odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie ramy interpretacyjne dla prezentacji migrantów można odnaleźć w programie informacyjnym „Wiadomości” w związku z kryzysem migracyjnym na polsko-białoruskiej granicy?
2. Jaki był zakres znaczeniowy ram zidentyfikowanych w programie informacyjnym „Wiadomości” w związku z kryzysem migracyjnym na polsko-białoruskiej granicy?

Badanie miało wymiar przede wszystkim jakościowy, jego celem była identyfikacja i rekonstrukcja ram interpretacyjnych.

Ramy interpretacyjne wykorzystywane w serwisach informacyjnych „Wiadomości” do prezentacji migrantów

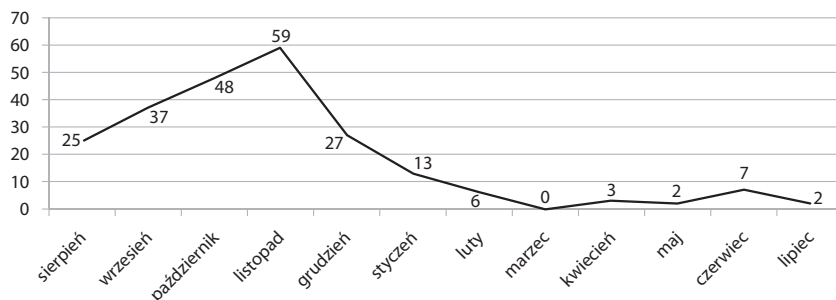
Kryzys migracyjny na polsko-białoruskiej granicy był tematem, który interesował redakcję „Wiadomości”. Liczba materiałów poświęconych temu zagadnieniu zmieniała się w zależności od rozwoju sytuacji na polsko-białoruskiej granicy. Szczyt zainteresowania tą tematyką przypadał na listopad – kiedy

²¹ O możliwych korzystania z podejścia indukcyjnego i dedukcyjnego oraz strategii mieszanej w analizie ramowania zobacz: J. Arendalska, A. Łada-Konefał, B. Sendhardt, *Sąsiedztwo w ramach, Polacy i Niemcy o sobie nawzajem w przekazie prasowym*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2022.

²² Telewizja Publiczna S.A. przy kolejnych badaniach realizowanych przez autorkę nie udzielała odpowiedzi na pisma dotyczące zgody na udzielenie odpłatnego dostępu do archiwum TVP. Autorka korzystała z materiałów archiwalnych udostępnionych przez Laboratorium Badań Medioznawczych Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka pragnie serdecznie podziękować Laboratorium za umożliwienie przeprowadzenia badań.

to obserwowano najwyższą liczbę prób nielegalnego przekroczenia granicy. Tematyka ta po listopadzie 2021 roku stopniowo ustępowała innym zagadnieniom, jak np. wzrost napięcia międzynarodowego w związku z działaniami Rosji czy wojna w Ukrainie. Po ataku Rosji na Ukrainę tematyka ta pojawiała się w serwisach informacyjnych sporadycznie (wykres 1).

Wykres 1. Liczba materiałów dziennikarskich w „Wiadomościach” w okresie 1 sierpnia 2021–31 lipca 2022

Źródło: opracowanie własne.

Materiały dotyczące tej tematyki konstruowane były w serwisach informacyjnych z wykorzystaniem następujących ram: „identyfikacji”, „terrorysty”, „przestępca”, „barbarzyńcy” i „narzędzia w wojnie hybrydowej”.

Rama „identyfikacji”. Migranci na granicy – kim są?

Rama „identyfikacji” stosowana była przez redakcję „Wiadomości” do określenia, kim były osoby próbujące przekroczyć polsko-białoruską granicę. Podstawową informacją przekazywaną widzom było to, że osoby te to „nielegalni migranci”. Określenie to przewija się w prawie każdej relacji na temat sytuacji na wschodniej granicy Polski. Redakcja nie tylko posługuje się nim, ale również definiuje je w opozycji do pojęcia „uchodźcy”²³. Osoby przebywające na granicy polsko-białoruskiej nie są uchodźcami, ponieważ „nie szukają schronienia przed bombami”²⁴ i „nie mają nic wspólnego z migrantami uciekającymi przed wojną”²⁵, nie pochodzą z „terenów objętych konfliktem”²⁶. Rama „identyfikacji” pojawia się w przytaczanych wypowiedziach polityków czy przedstawicieli

²³ Zobacz np. *Polska odpiera szturm na granicę*, „Wiadomości” 6.10.2021, *Pozorna integracja migrantów*, „Wiadomości” 18.11.2021.

²⁴ Zobacz np. *Polacy ratują ofiary Putina*, „Wiadomości” 20.06.2022.

²⁵ *Polska broni wschodniej granicy UE*, „Wiadomości” 1.10.2021.

²⁶ *Polska skutecznie broni granic*, „Wiadomości” 30.08.2021.

rządu – np. ministra spraw wewnętrznych i administracji Mariusza Kamińskiego, który stwierdził, że „nie są to uchodźcy w rozumieniu konwencji genewskiej, są to nielegalni migranci”²⁷. Brak możliwości uznania ich za uchodźców wynikać ma także z tego, że legalnie przebywają na Białorusi²⁸, dobrowolnie przyjechały do tego państwa i mają wize turystyczne²⁹. Tę argumentację uzupełnia również zwrócenie uwagi na to, że cudzoziemcy przebywający na granicy za dostanie się na nią zapłacili przemytnikom i reżimowi Łukaszenki, a „ci co uciekają przed wojną nie mają pieniędzy”³⁰. Ocenę tę potwierdza też wypowiedź mieszkańca. W jego ocenie osoby na granicy „są dobrze ubrani ... lepiej, stać ich normalnie, buty ze sklepu mają”³¹.

Motywacje migrantów to kolejny powód dla „Wiadomości” pozwalający na uznanie cudzoziemców za nielegalnych migrantów. Jak informowano ich chęć przedostania się na terytorium Polski motywowana była bowiem głównie pobudkami materialnymi. Migranci chcieli zapewnić sobie lepszą jakość życia w państwach Unii Europejskiej³². Jak przekonywano w materiałach dziennikarskich osoby o takich pobudkach stanowią większość: „90% to ludzie nie uciekający przed wojną i zagrożeniem, a szukający lepszego życia za granicą, to migranci ekonomiczni”³³, nierzadko osoby zainteresowane uzyskaniem świadczeń socjalnych w Niemczech³⁴.

Prezentując cudzoziemców na granicy redakcja „Wiadomości” przybliżała widzom tę grupę posługując się określeniami wskazującymi na geograficzne pochodzenie. Wskazywane były regiony, z których rekrutowali się migranci. Był to Bliski Wschód, Afryka Północna i Azja Środkowa. Podawano również informacje na temat państw, z jakich pochodzą migranci. Najczęściej wskazywano Irak³⁵, co zgodne było z danymi podawanymi przez Straż Graniczną³⁶. Niekiedy doprecyzowywano, że byli to iraccy Kurdowie. Informowano, że stanowią oni

²⁷ *Polska broni wschodniej granicy UE*, „Wiadomości” 1.10.2021.

²⁸ *Polska odpiera atak ze wschodu*, „Wiadomości” 28.09.2021.

²⁹ *Skuteczna obrona przed atakami Łukaszenki*, „Wiadomości” 16.09.2021.

³⁰ *Nielegalna migracja dochodowy interes*, „Wiadomości” 3.11.2021.

³¹ *Opozycja i przekroczone granice rozsądku*, „Wiadomości” 21.08.2021.

³² Zobacz np. *Polska odpiera szturm na granicę*, „Wiadomości” 25.10.2021, *Polacy ratują ofiary Putina*, „Wiadomości” 20.06.2022, *Polska odpiera atak na granicę*, „Wiadomości” 12.10.2021, *Polska odpiera hybrydowy atak*, „Wiadomości” 24.10.2021.

³³ *Polska odpiera kolejne ataki na granicę*, „Wiadomości” 28.11.2021.

³⁴ *Polska odpiera szturm na granicę*, „Wiadomości” 6.10.2021.

³⁵ Np. *Polska odpiera hybrydowy atak na granicę*, „Wiadomości” 28.08.2021, *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 3.10.2021, *Białorusini ostrzelali polskich żołnierzy*, „Wiadomości” 8.10.2021, *Agresja kremla zagraża Europie*, „Wiadomości” 28.12.2021.

³⁶ Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub użycie pgpwp w 2021 roku, https://dane.gov.pl/pl/dataset/673/resource/36052/table?page=1&per_page=20&q=&sort=col5.

blisko 60% osób przekraczających granicę³⁷. Drugim państwem pochodzenia migrantów wskazywanym przez redakcję był Afganistan³⁸, choć poddawała ona w wątpliwość, czy stanowią oni istotną część grupy imigrantów³⁹. Zabieg ten wynikać mógł ze zmiany sytuacji politycznej w tym państwie, co skutkowało możliwością ubiegania się przez Afgańczyków o objęcie ochroną międzynarodową. „Wiadomości” zdecydowały się nawet na ostrzeżenie przed próbami podawania nieprawdziwych informacji o obywatelstwie przez cudzoziemców, którzy „wkrótce mogą podawać się za Afgańczyków, aby móc się ubiegać o azyl”⁴⁰. Wśród innych państw pochodzenia migrantów wymieniano zarówno te tradycyjnie uznawane za państwa, z których pochodzić mogą cudzoziemcy migrujący do Europy, jak i te bardziej egzotyczne. Były to: Kamerun, Gruzja, Syria, Uzbekistan, Nigeria, Gwinea, Angola, Kongo, Kuba, Jemen, Senegal, Gabon, Ghana, Wybrzeże Kości Słoniowej, Erytrea, Egipt, Somalia, Maroko, Sri Lanka, Indie czy Sierra Leone⁴¹.

Zgodnie z obrazem kreślonym w serwisach informacyjnych „Wiadomości” grupa migrantów na polsko-białoruskiej granicy składała się w większości z mężczyzn⁴². Niekiedy dookreślano, że byli to silni, „młodzi mężczyźni”⁴³ lub

³⁷ *Na szlaku przemytników ludzi*, „Wiadomości” 30.10.2021.

³⁸ *Polska skutecznie odpiera atak reżimu Łukaszenki*, „Wiadomości” 7.09.2021, *Przemytnicy na usługach Łukaszenki*, „Wiadomości” 15.07.2022, *Polska skutecznie broni granic*, „Wiadomości” 30.08.2021.

³⁹ *Polska skutecznie broni granic*, „Wiadomości” 30.08.2021.

⁴⁰ *Granica odporna na przemytników Łukaszenki*, „Wiadomości” 13.09.2021.

⁴¹ Odniesienie do kraju pochodzenia znalazły się m.in. w materiałach: *Polacy nie są bezduszni*, „Wiadomości” 5.10.2021, *Polska skutecznie odpiera atak reżimu Łukaszenki*, „Wiadomości” 7.09.2021, *Skuteczna obrona polskiej granicy*, „Wiadomości” 14.09.2021, *Polska skutecznie broni unijnych granic*, „Wiadomości” 22.09.2021, *Nielegalni migranci szturmują granice Europy*, „Wiadomości” 2.10.2021, *Hybrydowy atak ze wschodu*, „Wiadomości” 30.10.2021, *Atak na polską granicę*, „Wiadomości” 12.11.2021, *Polska odparła kolejny szturm na granicę*, „Wiadomości” 27.11.2021, *Hybrydowy atak i prowokacje ze wschodu*, „Wiadomości” 4.12.2021, *Skuteczna bariera na granicy z Białorusią*, „Wiadomości” 4.01.2022, *Białoruski reżim szykuje nowy atak*, „Wiadomości” 19.01.2022, *Moskwa częścią migracyjnego szlaku*, „Wiadomości” 11.02.2022, *Na straży polskich granic*, „Wiadomości” 16.02.2022, *Atak opozycji na bezpieczeństwo Polaków*, „Wiadomości” 28.04.2022, *Polska obroniła wschodnią granicę*, „Wiadomości” 15.06.2022, *Przemytnicy na usługach Łukaszenki*, „Wiadomości” 15.07.2022.

⁴² *Polska skutecznie odpiera atak reżimu Łukaszenki*, „Wiadomości” 7.09.2021, *Skuteczna obrona Polskiej Granicy*, „Wiadomości” 9.09.2021, *Skuteczna obrona polskiej Granicy*, „Wiadomości” 18.09.2021, *Brudny atak na Polskę*, „Wiadomości” 26.09.2021, *Europa bezradna wobec nielegalnej migracji*, „Wiadomości” 1.11.2021, *Polska odparła kolejny szturm na granicę*, „Wiadomości” 27.11.2021, *Agresja kremla zagraża Europie*, „Wiadomości” 28.12.2021.

⁴³ *Granica zamknięta dla nielegalnej migracji*, „Wiadomości” 18.08.2021, *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.10.2021, *Na polsko-białoruskiej granicy niespokojnie*, „Wiadomości” 19.12.2021.

„młodzi agresywni mężczyźni”⁴⁴. Mocno eksponowano było przy tym to, że grupa ta jest agresywna, to rozsierdzony, atakujący tłum. Taki wizerunek grupy dominował w relacjonowaniu kryzysu migracyjnego przez cały okres analizy⁴⁵. Warstwę werbalną uzupełniano przy tym zdjęciami i filmami prezentującymi migrantów, mężczyzn atakujących ogrodzenie i przejście graniczne na polsko-białoruskiej granicy. Taki obraz silniej eksponowany był w okresie zaostreżenia kryzysu migracyjnego – listopadzie.

W początkowym okresie relacjonowania sytuacji na granicy stwierdzono, że w grupach na granicy nie ma kobiet i dzieci⁴⁶. W późniejszym okresie informacje na temat większego zróżnicowania grupy pod względem płci a także obecności w jej ramach dzieci pojawiły się w związku z danymi przywoływanymi przez rzeczników Straży Granicznej. Podawali oni w wybranych dniach dane liczbowe na temat liczby kobiet i dzieci, a także rodzin nielegalnie przekraczających granicę. Informowano o pojedynczych lub kilku przypadkach⁴⁷.

Okazją do prezentacji struktury grupy migrantów były również informacje na temat relacji medialnych na temat kryzysu, w tym z mediów białoruskich⁴⁸. W ocenie zawartej w „Wiadomościach” obraz w nich zawarty był fałszywy – eksponowane były w nim bowiem kobiety i dzieci⁴⁹. Nie miał on nic wspólnego z rzeczywistością, był obrazem zmanipulowanym przez białoruskie władze – jak stwierdzano przeważająca większość migrantów to młodzi mężczyźni, a białoruskie służby „uzupełniają” grupy rodzinami z dziećmi, kobietami z dziećmi, kobietami w ciąży⁵⁰. Zgodnie z materiałami „Wiadomości” w tworzeniu zakłamanego wizerunku migrantów wykorzystywane były propagandowe filmy prezentowane w białoruskich, ale i w polskich mediach pokazujące płaczące dzieci – tak naprawdę zmuszane do płaczu⁵¹.

⁴⁴ *Polska broni granicy UE i NATO*, „Wiadomości” 7.11.2021.

⁴⁵ Zobacz np. *Polska odparła kolejny szturm na granice*, „Wiadomości” 27.11.2021, *Cyniczna gra opozycji*, „Wiadomości” 13.11.2021, *Europa bezradna wobec nielegalnej migracji*, „Wiadomości” 1.11.2021.

⁴⁶ *Granica nie do pokonania*, „Wiadomości” 19.08.2021.

⁴⁷ *Nielegalni imigranci nie wejdą do Polski*, „Wiadomości” 20.08.2021, *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021, *Polska broni wschodniej granicy UE*, „Wiadomości” 1.10.2021, *Polacy nie są bezduszni*, „Wiadomości” 5.10.2021, *Polska odpiera szturm na granicę*, „Wiadomości” 6.10.2021, *Polska skutecznie broni granicy UE*, „Wiadomości” 11.10.2021, *Polska odpiera szturm na granice*, „Wiadomości” 21.10.2021, *Atak opozycji na bezpieczeństwo Polaków*, „Wiadomości” 28.04.2022.

⁴⁸ *Pomoc dla ofiar handlu ludzi*, „Wiadomości” 6.10.2021, *Wulgarny atak na polskich bohaterów*, „Wiadomości” 16.11.2021.

⁴⁹ *Polacy nie są bezduszni*, „Wiadomości” 5.10.2021.

⁵⁰ *Kolejne prowokacje białoruskiego dyktatora*, „Wiadomości” 7.11.2021. Zobacz też *Opozycja bierze udział w grze Kremla*, „Wiadomości” 4.10.2021.

⁵¹ *Polska odpiera hybrydowy atak na granice*, „Wiadomości” 28.08.2021, *Skuteczna ochrona na atak hybrydowy*, „Wiadomości” 5.12.2021, *Startuje TVP World*, „Wiadomości” 17.11.2021.

Istotna dla sposobu prezentacji migrantów w „Wiadomościach” była aktywność polityków partii opozycyjnych. W materiałach dziennikarskich przywoływano wystąpienia posłów, m.in. Katarzyny Piekarskiej (Inicjatywa Polska), Donalda Tuska (Platforma Obywatelska), Wandy Nowickiej (Lewica), pytających się o los dzieci i matek ze zdjęć robionych na granicy polsko-białoruskiej (m.in. dzieci z Michałowa)⁵². Cytowani politycy opozycji dla określania grupy używali określeń humanizujących migrantów – biedni ludzie, potrzebujący pomocy⁵³. Redakcja nie poprzestawała jednak na przytaczaniu wypowiedzi polityków, ale dokonywała ich ocen i relatywizowania, podważając ich prawdziwość. Zwracano mianowicie uwagę na to, że kwestia obecności dzieci wśród migrantów była instrumentalnie wykorzystywana przez opozycję do realizacji celów politycznych⁵⁴, stała się „amunicją opozycji” i nie miała nic wspólnego z rzeczywistością⁵⁵. I tak np. demaskowano prawdziwość zdjęć prezentujących „rzekomo” dzieci z polsko-białoruskiej granicy, dowodząc, że w rzeczywistości były to zdjęcia zrobione w Serbii w 2015 roku⁵⁶.

„Migrant – terrorysta”

Rama „migrant-terrorysta” była kluczową w materiałach dziennikarskich emitowanych w „Wiadomościach”. Jedną z form jej wprowadzania było przywoływanie wypowiedzi komentatorów podających dane statystyczne, które dowodzić miały związku między napływem imigrantów a terroryzmem. I tak np. w serwisie 25 września 2021 roku przytoczono wypowiedź dziennikarza, Tomasza Sakiewicza. Zgodnie z nią „około 20% uchodźców z krajów islamskich to są osoby o bardzo radykalnych poglądach, nawet do 20% sprzyja działalności paraterrorystycznej czy terrorystycznej radykalnych islamistów”⁵⁷. Sugerowano także „korelacje pomiędzy liczbą nielegalnych migrantów, którzy przedostali się do krajów Europy Zachodniej, a liczbą incydentów i zamachów terrorystycznych, do których dochodziło”⁵⁸. W „Wiadomościach” uznano, że wzrost

⁵² *Jednym głosem z Łukaszenką i Putinem*, „Wiadomości” 1.10.2021, *Polska broni granicy UE i NATO*, „Wiadomości” 14.11.2021.

⁵³ *Totalna opozycja gra bezpieczeństwem Polski*, „Wiadomości” 2.10.2021, *Fiasco planów Łukaszenki*, „Wiadomości” 13.11.2021.

⁵⁴ *Totalna opozycja gra bezpieczeństwem Polski*, „Wiadomości” 2.10.2021.

⁵⁵ *Opozycja gra bezpieczeństwem Polski*, „Wiadomości” 3.10.2021.

⁵⁶ *Polska odpiera atak na granicę*, „Wiadomości” 12.10.2021.

⁵⁷ *Skuteczna obrona polskiej granicy*, „Wiadomości” 25.09.2021.

⁵⁸ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 25.10.2021. Przywołano wypowiedź posła PiS Jarosława Krajewskiego.

zagrożenia terrorystycznego to skutek zwiększenia się liczby migrantów⁵⁹, niekiedy nawet terroryzm utożsamiany był bezpośrednio z migrantami⁶⁰.

Pozostałe odwołania do tematu terroryzmu podzielić można na dwa rodzaje. W pierwszym przypadku prezentowano informacje dotyczące zagrożenia terroryzmem w Europie, zarówno jako konsekwencji migracji z 2015 roku, jak i migracji z 2021 roku. Materiały zawierające te treści miały często odwołanie do wówczas aktualnej sytuacji na granicy polsko-białoruskiej. Sytuację w Europie Zachodniej przedstawiano jako możliwy scenariusz polskiego kryzysu migracyjnego, a terroryzm jako realne zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski.

„Wiadomości” przypominały widzom doświadczenia fali migracji z 2015 roku i sugerowały, że konsekwencją polityki otwartych drzwi był wzrost zagrożenia terrorystycznego i przypadki zamachów terrorystycznych przeprowadzonych przez migrantów w państwach przyjmujących⁶¹. W materiałach podawano informacje na temat liczby ofiar i rannych, wskazywano również, że ginęły w nich Polacy⁶². Uznano, że kanclerz Niemiec, Angela Merkel, zapraszająca migrantów z krajów Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu do Europy, „doprowadziła do takich tragedii jak te w Berlinie, Brukseli czy Nicei, gdzie krwawe ataki przeprowadzili terroryści, którzy do Europy dotarli z falą uchodźców”⁶³. W konsekwencji Europa jest „wstrząsana przez falę krwawych ataków terrorystycznych przeprowadzanych w większości przez nielegalnych imigrantów”⁶⁴, a realizacja polityki otwartych drzwi „zebrała krwawe żniwo”, sparaliżowała kontynent i doprowadziła do powstania stref „no go” – gdzie zarówno policja, jak i mieszkańcy boją się wychodzić⁶⁵.

Zagrożenie terroryzmem spowodowanym napływem migrantów dostrzeżono również w 2021 i 2022 roku. Informacje na ten temat podawane były w związku z udaremnionymi i udanymi zamachami terrorystycznymi w państwach Europy Zachodniej. W materiałach informowano o pochodzeniu spraw-

⁵⁹ *Na polsko-białoruskiej granicy niespokojnie*, „Wiadomości” 19.12.2021, *Polska wspiera potrzebujących*, „Wiadomości” 3.10.2021.

⁶⁰ *Nieodpowiedzialne zachowanie opozycji*, „Wiadomości” 8.09.2021.

⁶¹ *Skutki polityki otwartych granic*, „Wiadomości” 29.09.2021. Zobacz również: *Granica nie do pokonania*, „Wiadomości” 19.08.2021, *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.10.2021.

⁶² *Opozycja bierze udział w grze Kremla*, „Wiadomości” 4.10.2021.

⁶³ *Skuteczna obrona polskiej granicy*, „Wiadomości” 25.09.2021. Zobacz również *Nielegalna migracja zagraża Europie*, „Wiadomości” 23.08.2021, *Polska broni granicy UE i NATO*, „Wiadomości” 14.11.2021, *Wulgarny atak na polskich bohaterów*, „Wiadomości” 16.11.2021, *Na polsko-białoruskiej granicy niespokojnie*, „Wiadomości” 19.12.2021.

⁶⁴ *Nieodpowiedzialne zachowanie opozycji*, „Wiadomości” 8.09.2021. Zobacz też: *Opozycja gra bezpieczeństwem Polaków*, „Wiadomości” 10.11.2021.

⁶⁵ *Skutki polityki otwartych granic*, „Wiadomości” 29.09.2021.

ców i tego, że przybyli do Europy jako migranci/uchodźcy⁶⁶. Zwracano uwagę, że terrorystów wśród migrantów mogą być setki, a nawet tysiące⁶⁷. Redakcja przestrzegała, że takie ataki mogą się powtarzać i w przyszłości, wszędzie tam, gdzie przyjmowani będą migranci⁶⁸. Jak oceniono nawet jeden czy kilku migrantów może uaktywnić komórki terrorystyczne⁶⁹, w masie migrantów szukających lepszego życia „są ci, którzy stanowią śmiertelne zagrożenie”, ich celem jest szerzenie fanatycznych działań islamistycznych czy terrorystycznych⁷⁰. Są to bojownicy, dżihadyści, islamscy fundamentaliści planujący zamachy w Europie⁷¹. Zagrożenie stanowią mogą nawet dzieci, którym wpajane były założenia radykalnego islamu – mogą one niezaważenie zdobywać i przekazywać użyteczne dla terrorystów informacje⁷².

Ramę „migranta-terrorysty” wykorzystano również przy opisie sytuacji na polsko-białoruskiej granicy. Zgodnie z materiałami „Wiadomości” wśród migrantów mogą być terroryści, bojownicy państwa islamskiego, osoby związane i kierowane przez islamski dżihad lub Boko Haram⁷³. Oceny te uwiarygadniano przywoływaniem informacji na temat dowodów zebranych przez polskie służby wywiadowcze i wypowiedziami ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Mariusza Kamińskiego. W wypowiedziach zwracał on uwagę na to, że wśród migrantów znajdują się osoby niebezpieczne⁷⁴, powiązane z grupami terrorystycznymi i fundamentalistycznymi⁷⁵, często osoby, które przeszły szkolenia dla bojowników islamskich⁷⁶. „Wiadomości” ostrzegały, że mogą one stanowić nawet 10% uchodźców. I w tym przypadku zagrożenie mogą stanowić dzieci, już teraz pokazujące pogranicznikom, „że będą podrzynać (...) gardła”⁷⁷. Powią-

⁶⁶ *Wulgarny atak na polskich bohaterów*, „Wiadomości” 16.11.2021.

⁶⁷ *Europa sparaliżowana strachem przed falą kolejnych migrantów*, „Wiadomości” 7.09.2021.

⁶⁸ *Akt terroru islamskiego terrorysty*, „Wiadomości” 16.10.2021.

⁶⁹ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 30.10.2021.

⁷⁰ *Niebezpieczny terrorysta*, „Wiadomości” 20.12.2021, *Granice UE muszą być szczelne*, „Wiadomości” 11.12.2021.

⁷¹ *Na polsko-białoruskiej granicy niespokojnie*, „Wiadomości” 19.12.2021, *Udaremniony zamach terrorystów z ISIS*, „Wiadomości” 15.10.2021.

⁷² *Państwo islamskie szkoli dzieci do zamachów*, „Wiadomości” 23.01.2021.

⁷³ *Europa sparaliżowana strachem przed falą kolejnych migrantów*, „Wiadomości” 7.09.2021, *Polska broni granicy Unii Europejskiej*, „Wiadomości” 10.10.2021, *Akt terroru islamskiego terrorysty*, „Wiadomości” 16.10.2021, *Polska odpiera hybrydowy atak*, „Wiadomości” 24.10.2021, *Opozycja żąda otwarcia granic*, „Wiadomości” 5.11.2021, *Cyniczna gra opozycji*, „Wiadomości” 13.11.2021.

⁷⁴ *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021.

⁷⁵ *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021, *Białoruski reżim szykuje nowy atak*, „Wiadomości” 19.01.2021.

⁷⁶ *Polska odpiera atak ze wschodu*, „Wiadomości” 28.09.2021, *Brudny atak na Polskę*, „Wiadomości” 26.09.2021.

⁷⁷ *Polska na straży granicy UE i NATO*, „Wiadomości” 18.11.2021.

zań z terrorystami dowodzić miały prezentowane w serwisie informacyjnym materiały zebrane przez polskie służby: filmy z egzekucji „niewiernych” w telefonach migrantów, zdjęcia „zamordowanych ciał oraz egzekucji poprzez odcięcie głowy”, kontakty do osób, które organizowały lub przeprowadziły zamachy terrorystyczne w Europie Zachodniej lub poszukiwały materiałów wybuchowych⁷⁸.

Inną formą budowy ramy „migranta-terrorysty” było przywoływanie wypowiedzi mieszkańców terenów, na których wprowadzono stan wyjątkowy. Wyrażali oni obawy w związku z napływem migrantów i wskazywali na poczucie zagrożenia. Na potwierdzenie tej oceny przywołać można następujące wypowiedzi: „Wiadomo, że wśród tych ludzi są ludzie uczciwi, ale mogą przechodzić i terroryści”⁷⁹, „Nie wie Pan, kto jest wśród tych uchodźców. Mogą to być jacyś terroryści, mamy przykłady w Europie Zachodniej”⁸⁰.

„Migrant – przestępca” (zagrożenie dla bezpieczeństwa)

W kontekście kryzysu migracyjnego na granicy polsko białoruskiej „Wiadomości” posługiwały się również ramą „migrant-przestępca”. Była ona tworzona poprzez przywoływanie w materiałach przykładów aktywności przestępczej migrantów w Europie Zachodniej po kryzysie migracyjnym w 2015 roku i w latach wcześniejszych, ale również przez wskazywanie na przestępczą przeszłość migrantów nielegalnie próbujących dostać się do Polski w 2021 i 2022 roku. W pierwszym z przypadków stosowana była analogia – zestawiano doświadczenia z Europy Zachodniej z możliwością wystąpienia podobnych w Polsce.

W serwisach informacyjnych „Wiadomości” informowano, że przestępcza aktywność migrantów rozpoczęła w Europie „erę strachu i bezsilności”⁸¹, wiązała się z chaosem, strachem i brakiem poczucia bezpieczeństwa⁸². Zwracano również uwagę na wzrost przestępczości w państwach Europy Zachodniej, co wiązano ze wzrostem liczby migrantów⁸³.

⁷⁸ *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021, *Opozycja gra bezpieczeństwem Polski*, „Wiadomości” 3.10.2021, *Opozycja chce islamizacji Polski*, „Wiadomości” 10.10.2021, *Opozycja bierze udział w grze Kremla*, „Wiadomości” 4.10.2021.

⁷⁹ *Polska odpiera atak hybrydowy ze wschodu*, „Wiadomości” 30.09.2021.

⁸⁰ *Bruksela przyznała rację polskim władzom*, „Wiadomości” 25.08.2021.

⁸¹ *Skutki polityki otwartych granic*, „Wiadomości” 29.09.2021.

⁸² *Opozycja żąda wpuszczeniu imigrantów*, „Wiadomości” 24.11.2021.

⁸³ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 25.10.2021, *Opozycja żąda otwarcia granic*, „Wiadomości” 5.11.2021, *Polska odpiera hybrydowy atak na granice*, „Wiadomości” 28.08.2021, *Wsparcie Komisji Europejskiej dla Polski*, „Wiadomości” 30.09.2021.

Jedną z form budowy tej ramy było podawanie danych na temat liczby przestępstw w państwach Europy Zachodniej. I tak widzowie dowiedzieć się mogli, że więcej niż połowa osadzonych w Berlinie to osoby z tłem migracyjnym⁸⁴, 1/2 osadzonych w Niemczech to migranci, choć w społeczeństwie stanowią 10%⁸⁵, w Szwecji za 60% gwałtów w latach 2000–2015 odpowiadali migranci, choć stanowili tylko 14% ogółu⁸⁶.

Inną formą zastosowania ramy było wskazywanie na rodzaje przestępstw, jakich dopuszczali się migranci w Europie Zachodniej. W ich katalogu znalazły się bójki, podpalenia, niszczenie mienia, kradzieże, rozboje, ataki nożowników, narkomania⁸⁷, ale też przemoc wobec kobiet i gwałty, które „stały się codziennością”⁸⁸. W „Wiadomościach” zwrócono również uwagę na udział migrantów w przestępczości zorganizowanej – tworzą gangi, terroryzujące społeczności lokalne⁸⁹. Jako przykład przywołana została Szwecja, gdzie zidentyfikowano 52 grupy przestępcze wywodzące się ze środowiska migrantów⁹⁰. Wszystko to sprawia, że w Europie Zachodniej zwykli ludzie „boją się wychodzić na ulicę”⁹¹, paraliżuje ich strach⁹² – konstatuje redakcja.

W świetle materiałów „Wiadomości” zagrożenie przestępczością wynikającą z obecności migrantów dotyczyło również kryzysu na polsko-białoruskiej granicy. Próby nielegalnego przekraczania granicy prezentowano jako najazd agresywnych islamskich migrantów⁹³, którzy z granicy agresję i przestępczość przenieść mogą do polskich miast⁹⁴. Oceniano, że nie jest jasne pochodzenie cudzoziemców i mogą mieć oni powiązania z grupami przestępczymi⁹⁵.

⁸⁴ *Europa bezradna wobec nielegalnej migracji*, „Wiadomości” 1.11.2021.

⁸⁵ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 25.10.2021.

⁸⁶ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 30.10.2021, *Europa bezradna wobec nielegalnej migracji*, „Wiadomości” 1.11.2021.

⁸⁷ *Polska odpiera hybrydowy atak na granice*, „Wiadomości” 28.08.2021, *Polska skutecznie broni granic*, „Wiadomości” 30.08.2021, *Migracyjny szturm na granice Europy*, „Wiadomości” 7.11.2021, *Skutki polityki otwartych granic*, „Wiadomości” 29.10.2021.

⁸⁸ *Bruksela przyznała racje polskim władzom*, „Wiadomości” 25.08.2021, *Agresja ze wschodu jednoczy sojuszników*, „Wiadomości” 21.11.2021.

⁸⁹ *Nielegalna migracja zagraża Europie*, „Wiadomości” 23.08.2021.

⁹⁰ *Migracyjny szturm na granice Europy*, „Wiadomości” 7.11.2021, *Opozycja żąda otwarcia granic*, „Wiadomości” 5.11.2021.

⁹¹ *Europa bezradna wobec kryzysu migracyjnego*, „Wiadomości” 1.10.2021.

⁹² *Nielegalni migranci szturmują granice Europy*, „Wiadomości” 2.10.2021, *Kryzys migracyjny paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 9.10.2021, *Hybrydowy atak i prowokacje ze wschodu*, „Wiadomości” 4.12.2021.

⁹³ *Polska odpiera szturm na granicę*, „Wiadomości” 6.10.2021.

⁹⁴ *Sejm o białoruskim ataku*, „Wiadomości” 9.11.2021, *Opozycja gra bezpieczeństwem Polaków*, „Wiadomości” 10.11.2021.

⁹⁵ *Na straży unijnych granic*, „Wiadomości” 21.08.2021, *Polska odpiera szturm na granice*, „Wiadomości” 20.09.2021, *Polska odpiera atak ze wschodu*, „Wiadomości” 28.09.2021.

Przywołano również informacje przekazywane przez Stanisława Żaryna, zastępcę Ministra Koordynatora Służb Specjalnych, mówiące o tym, że spośród 200 zatrzymanych na granicy nielegalnych migrantów co czwarty miał udział w działaniach niezgodnych z prawem, co 10 mógł mieć powiązania z organizacjami terrorystycznymi, przestępczością kryminalną, przemytem ludzi, fałszowaniem dokumentów i dokumentacji⁹⁶. Jedną z najostrzejszych form wykorzystania ramy „migrant-przestępca” było oskarżenie migrantów zatrzymanych w Polsce o posiadanie w telefonach materiałów zoofilskich i pedofilskich⁹⁷. Redakcja jedynie relacjonowała w tej sprawie konferencję prasową Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, jednakże szczegółowość relacji i uzupełnienie jej o bulwersujące zdjęcia lub stopklatki wzmacniały przekaz.

W świetle materiałów „Wiadomości” obecność migrantów o przeszłości kryminalnej na granicy polsko-białoruskiej sprawia, że mamy do czynienia z realnym zagrożeniem, z którym nie mieliśmy do czynienia od dziesięcioleci⁹⁸. „Wiadomości” informowały o negatywnych skutkach kryzysu migracyjnego dla mieszkańców strefy objętej stanem wyjątkowym. Redakcja pozwoliła, by na temat sytuacji wypowiedzieli się sami mieszkańcy: „trzeba zamykać obejście, wcześniej tu było bezpiecznie”⁹⁹, „strach kobietom wyjść na podwórko”¹⁰⁰, „trzeba się bronić”¹⁰¹, „ci ludzie przyjechali do Europy, zalali Europę i dzieją się straszne rzeczy”¹⁰².

„Migrant – barbarzyńca” (zagrożenie dla wartości)

Kolejną z ram wykorzystywanych w kreacji wizerunku migrantów jest rama „migranta-barbarzyńcy”. Pojawia się ona głównie w materiałach dotyczących procesów migracyjnych w Europie Zachodniej – co przedstawiane jest jako swoista przestroga dla Polski. Rama ta była też obecna w relacjach dotyczącego kryzysu na granicy polsko-białoruskiej. Budowano ją poprzez podkreślanie braku asymilacji lub integracji przybyszów z zachodnim społeczeństwem oraz akcentowanie ich destrukcyjnego wpływu na kulturę i cywilizację europejską¹⁰³. Zgodnie z przywoływanymi wypowiedziami obserwowany jest pro-

⁹⁶ *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021.

⁹⁷ *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021, *Opozycja żąda otwarcia granic*, „Wiadomości” 5.11.2021.

⁹⁸ *Opozycja żąda wpuszczeniu imigrantów*, „Wiadomości” 24.11.2021.

⁹⁹ *Polska odpiera atak hybrydowy reżimu Łukaszenki*, „Wiadomości” 10.09.2021. Zobacz też: *Polska broni wschodniej granicy UE*, „Wiadomości” 2.09.2021.

¹⁰⁰ *Sabotażyści wspierają reżim Łukaszenki*, „Wiadomości” 29.08.2021.

¹⁰¹ *Współpraca polskich służb i Frontexu*, „Wiadomości” 4.10.2021.

¹⁰² *Nielegalna migracja zagraża Europie*, „Wiadomości” 23.08.2021.

¹⁰³ *Współpraca polskich służb i Frontexu*, „Wiadomości” 4.10.2021.

ces tworzenia przez nich równoległych społeczeństw do społeczeństw państw przyjmujących, z własnymi normami społecznymi, ignorującymi normy prawne państw goszczących¹⁰⁴. W ocenie „Wiadomości” oczekiwanie, że migranci wkomponują się w zachodnie społeczeństwo okazało się mrzonką¹⁰⁵. Przyczyn tego stanu upatrywano w ich odmienności kulturowej i religijnej czy obyczajach. Jak przekonywał politolog Mieczysław Ryba migranci „stanowią masę bezkształtną, bez jakichś podstaw cywilizacyjnych charakterystycznych dla kultury chrześcijańskiej”¹⁰⁶. Ich obecność w Europie sprawić może, że „zachodnie społeczeństwa mogą ulec całkowitemu przeobrażeniu”¹⁰⁷, a dziedzictwo kultury europejskiej, cywilizacja europejska mogą zostać zniszczone¹⁰⁸. Redakcja dowodziła, że obserwowalną tendencją jest nieidentyfikowanie się migrantów z państwem osiedlenia, brak zainteresowania jego dobrem, co przejawia się m.in. w ich beczynności w sytuacjach kryzysowych czy brakiem podejmowania działań dla dobra wspólnego¹⁰⁹. Odmienność obyczajów dotyczy nawet takich kwestii jak higiena, jak informowano w materiale dotyczącym problemów z migrantami we Włoszech, załatwiają się oni na dworze¹¹⁰.

Zgodnie z informacjami zawartymi w „Wiadomościach” ich obecność zagraża również chrześcijaństwu. Potwierdzać miały to kolejne zamachy wymierzone w księży i wiernych, burzenie kościołów i budowanie w ich miejsce meczetów¹¹¹. W rezultacie jesteśmy świadkami procesu dechrystianizacji¹¹² i islamizacji Europy Zachodniej¹¹³. Odpór kolejnym falom migracji jest więc formą ochrony europejskich wartości. W materiałach „Wiadomości” kilkakrotnie w tym kontekście przywoływano wypowiedź wicepremiera, lidera Prawa i Sprawiedliwości, Jarosława Kaczyńskiego, który tak opisał ten proces: „najpierw liczba cudzoziemców gwałtownie się zwiększa, później nie przestrzegają oni naszego prawa, naszych obyczajów (...) Czy tego chcecie byśmy przestali być gospodarzami w naszym kraju... Polacy tego nie chcą”¹¹⁴. Rama

¹⁰⁴ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 30.10.2021.

¹⁰⁵ *Wulgarny atak na polskich bohaterów*, „Wiadomości” 16.11.2021.

¹⁰⁶ *Skutki polityki otwartych granic*, „Wiadomości” 29.09.2021.

¹⁰⁷ *Skutki polityki otwartych granic*, „Wiadomości” 29.09.2021.

¹⁰⁸ *Europa bezradna wobec kryzysu migracyjnego*, „Wiadomości” 1.10.2021, *Na polsko-białoruskiej granicy niespokojnie*, „Wiadomości” 19.12.2021, *Polacy ratują ofiary Putina*, „Wiadomości” 20.06.2022.

¹⁰⁹ *Nielegalna migracja paraliżuje Europę*, „Wiadomości” 30.10.2021.

¹¹⁰ *Sabotażyści wspierają reżim Łukaszenki*, „Wiadomości” 29.08.2021.

¹¹¹ *Opozycja chce islamizacji Polski*, „Wiadomości” 10.10.2021.

¹¹² *Nieodpowiedzialne zachowanie opozycji*, „Wiadomości” 8.09.2021.

¹¹³ *Migracyjny szturm na granice Europy*, „Wiadomości” 7.11.2021.

¹¹⁴ *Na straży unijnych granic*, „Wiadomości” 21.08.2021, *Bruksela przyznała racje polskim władzom*, „Wiadomości” 25.08.2021, *Nieodpowiedzialne zachowanie opozycji*, „Wiadomości” 8.09.2021.

„barbarzyńcy” dominowała w materiałach odnoszących się do opisu sytuacji w Europie Zachodniej, jednak wykorzystywano ją w relacjach jako przestroagę dla Polski, w której dochodzić może do podobnych procesów.

Migrant – „narzędzie w wojnie hybrydowej”

Migrantów w materiałach „Wiadomości” traktowano jako „narzędzia w wojnie hybrydowej”. Podkreślano ich instrumentalne traktowanie przez reżim Aleksandra Łukaszenki i Władimira Putina¹¹⁵. Migranci w tym ujęciu przedstawiani byli jako „broń masowego rażenia”¹¹⁶, „żywe tarcze”¹¹⁷, „żywa amunicja”¹¹⁸, „żywa broń”¹¹⁹, „ludzie pionki”¹²⁰, „narzędzia politycznego szantażu”¹²¹, „legia cudzoziemska” Łukaszenki i Putina¹²², a wykorzystywani w celu destabilizacji sytuacji politycznej w Polsce i Unii Europejskiej¹²³.

Obecność migrantów na granicy polsko-białoruskiej i próby nielegalnego sforsowania granicy przedstawiano jako planowe działanie – „polityczny teatr”¹²⁴. Zgodnie z relacjami białoruskie władze organizowały transport z Mińska na granicę, niekiedy taksówkami¹²⁵, one również zmuszały cudzoziemców

¹¹⁵ *Polska skutecznie broni granic*, „Wiadomości” 30.08.2021, *Granice odporne na hybrydowy atak*, „Wiadomości” 1.09.2021, *Polska odpiera atak hybrydowy reżimu Łukaszenki*, „Wiadomości” 10.09.2021, *Polska skutecznie odpiera hybrydowy atak*, „Wiadomości” 15.09.2021, *Polska wzmacnia obronę granicy*, „Wiadomości” 23.09.2021, *Brudny atak na Polskę*, „Wiadomości” 26.09.2021, *Jednym głosem z Łukaszenką i Putinem*, „Wiadomości” 1.10.2021, *Polska opozycja wspiera atak Łukaszenki*, „Wiadomości” 5.10.2021, *Polska broni granicy Unii Europejskiej*, „Wiadomości” 10.10.2021, *Polska broni bezpieczeństwa Europy*, „Wiadomości” 26.10.2021, *Opozycja gra bezpieczeństwem Polaków*, „Wiadomości” 10.11.2021, *Wolny świat wspiera Polskę*, „Wiadomości” 12.11.2021, *Polityczna gra bezpieczeństwem Polaków*, „Wiadomości” 4.02.2022, *Polska wzmacnia ochronę granicy*, „Wiadomości” 18.02.2022, *Zapora fizyczna*, „Wiadomości” 30.06.2022.

¹¹⁶ *Nowy kryzys migracyjny na horyzoncie*, „Wiadomości” 17.08.2021.

¹¹⁷ *Sabotażyści wspierają reżim Łukaszenki*, „Wiadomości” 29.08.2021, *Hybrydowy atak Łukaszenki*, „Wiadomości” 16.12.2021.

¹¹⁸ *Polska skutecznie broni unijnych granic*, „Wiadomości” 22.09.2021, *Białoruski dyktator nie zrealizuje planu*, „Wiadomości” 7.10.2021.

¹¹⁹ *Będą nowe sankcje na białoruski reżim*, „Wiadomości” 15.11.2021.

¹²⁰ *Migracyjny szturm na granice Europy*, „Wiadomości” 7.11.2021.

¹²¹ *Wulgarny atak na polskich bohaterów*, „Wiadomości” 16.11.2021.

¹²² *Polska skutecznie broni granic UE i NATO*, „Wiadomości” 20.11.2021.

¹²³ Zobacz np. *Skuteczna obrona polskiej Granicy*, „Wiadomości” 18.09.2021, *Europa zagrożona rosyjską agresją*, „Wiadomości” 6.01.2022, *Atak na Polskę pomimo rosyjskiej agresji*, „Wiadomości” 7.05.2022.

¹²⁴ *Polska pomaga ofiarom wojen*, „Wiadomości” 4.10.2021.

¹²⁵ *Polska broni wschodniej granicy UE*, „Wiadomości” 2.09.2021, *Polska skutecznie broni granicy UE*, „Wiadomości” 11.10.2021.

do nielegalnego przekraczania granicy¹²⁶. Nie stroniły przy tym od przemocy. W serwisach prezentowano wypowiedzi samych imigrantów, ofiar reżimu, mówiących o zmuszaniu ich do wykonywania rozkazów i szturmowania granicy, a w przypadku odmowy wykonania poleceń pobiciach, pozbawieniu wolności, braku jedzenia i picia, pozbawienia możliwości powrotu, odebrania dokumentów, telefonów i pieniędzy¹²⁷. Osobiste relacje migrantów i pokazywanie ich jako ofiary humanizowało ich obraz.

W wojnie hybrydowej A. Łukaszenki i W. Putina wymierzonej w Polskę reżim traktował więc migrantów jak pionki. W „Wiadomościach” sugerowano, że byli oni pod stałą kontrolą białoruskich i rosyjskich służb¹²⁸. To one były prawdziwymi inicjatorami szturmów, organizowały ataki, szkoliły migrantów jak skutecznie atakować pograniczników, by zadawać rany a nawet zabić¹²⁹. Donoszono również, że część z migrantów (20%) miało wieloletnie związki z Federacją Rosyjską¹³⁰ czy ze służbami specjalnymi Białorusi i Rosji. Prawdopodobnie tę ocenę w programie generał R. Polko: „Łukaszenka nieprzypadkowo sięga po czarne charaktery, jego celem jest ściągnięcie tego typu ludzi, by generowali problemy”¹³¹. Reżimy wykorzystywał do realizacji celów nawet dzieci, – „atak hybrydowy przybiera niekiedy twarz dziecka”¹³². Tylko obrona granic zabezpieczy bezpieczeństwo Polski i Europy¹³³.

Podsumowanie

Media przekazując informację na temat wydarzeń i osób nadają im znaczenie, sprawiają, że pewne aspekty rzeczywistości uznawane są za ważne, inne marginalizowane. Społeczne znaczenie mediów jest nie do przecenienia, ponieważ wpływają one nie tylko na to, co uznajemy za ważne, ale również jak postrzegane i oceniane są wydarzenia i osoby zwłaszcza, że niekiedy pozostają

¹²⁶ *Zdecydowany odpowiedź na hybrydowy atak*, „Wiadomości” 25.08.2021, *Moskwa częścią migracyjnego szlaku*, „Wiadomości” 11.02.2022.

¹²⁷ *Polska skutecznie odpiera ataki*, „Wiadomości” 10.12.2021, *Granice UE muszą być szczelne*, „Wiadomości” 11.12.2021.

¹²⁸ *Silna odpowiedź na prowokację Łukaszenki*, „Wiadomości” 6.09.2021, *Łukaszenko szykuje szturm na granicę*, „Wiadomości” 15.11.2021, *Polska broni granicy UE i NATO*, „Wiadomości” 30.11.2021, *Święta na służbie*, „Wiadomości” 17.04.2022.

¹²⁹ *Łukaszenka podtrzymuje presję migracyjną*, „Wiadomości” 16.01.2022.

¹³⁰ *Hybrydowy atak na Polskę*, „Wiadomości” 27.09.2021.

¹³¹ *Polska odpiera atak ze wschodu*, „Wiadomości” 28.09.2021.

¹³² *Polacy nie są bezduszni*, „Wiadomości” 5.10.2021.

¹³³ *Nieodpowiedzialne zachowanie opozycji*, „Wiadomości” 8.09.2021.

głównymi źródłami informacji o rzeczywistości¹³⁴. To, jaki jest medialny obraz określonych grup i osób, jest istotne, ponieważ przyczynia się do społecznego ich odbioru. Dotyczy to także podjętego w artykule problemu badawczego – wizerunku migrantów w trakcie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej w serwisie informacyjnym nadawcy publicznego.

Wyniki badań pozwalają na potwierdzenie przyjętych założeń. W materiałach dziennikarskich emitowanych w programie „Wiadomości” TVP1 wizerunek migrantów był negatywny.

W budowie obrazu migrantów w trakcie kryzysu migracyjnego na polsko-białoruskiej granicy w materiałach „Wiadomości” stosowano pięć ram. Były to: rama „identyfikacji”, „terrorysty”, „przestępcy”, „narzędzia w wojnie hybrydowej” i „barbarzyńcy” (zagrożenia wartości europejskich). Wszystkie ramy były pejoratywne. Nawet w przypadku prezentacji informacji na temat charakterystyki grupy czynione było to w sposób przedstawiający ich w negatywnym świetle. Marginalizowano lub poddawano w wątpliwość informacje mogące „ocieplić wizerunek” migrantów, jak np. obecność w grupie dzieci, kobiet, inne niż ekonomiczne motywacje migracji. Jedynym wyjątkiem były materiały dotyczące instrumentalnego wykorzystania migrantów przez reżim A. Łukaszenki i W. Putina. W tym przypadku migranci prezentowali byli niekiedy jako ofiary, co humanizowało ich obraz i łagodziło nieznacznie negatywny wizerunek.

Wyniki analizy jakościowej pozwalają określić, że rama identyfikacji wykorzystana została w „Wiadomościach” do przedstawienia ich jako silnych, młodych i agresywnych mężczyzn, pochodzących głównie z Iraku, chcących dostać się na terytorium UE ze względów ekonomicznych, dobrze sytuowanych w ojczyźnie. Kolejne z ram służyły do przypisania migrantom złych intencji. Ich obecność wiązana była z zagrożeniem bezpieczeństwa Polski i Europy. W świetle materiałów dziennikarskich zagrożenie to miało wynikać z ich zaangażowania w działalność terrorystyczną lub/i przestępczą, niszczenia przez nich wartości i kultury europejskiej oraz zagrożenia dla religii a także bezpieczeństwa Polski i Europy.

Konstrukcja każdej z ram opierała się na akcentowaniu negatywnych aspektów. Dochodziło przy tym do symplifikacji obrazu rzeczywistości – w tym wizerunku migrantów. Uproszczenie ułatwiało odbiór i odczyt informacji przez odbiorców, ale równocześnie ugruntowywało negatywny wizerunek migrantów, co niewątpliwie znajdować może odzwierciedlenie w społecznym odbiorze tej grupy.

¹³⁴ M. Urban, A. Zdanowicz, *Manipulacja polityczna w mediach – mit czy rzeczywistość*, «Studia Politologiczne» 2012, vol. 25, s. 95.

Bibliografia

- Arendalska J., Łada-Konefał A., Sendhardt B., *Sąsiedztwo w ramach, Polacy i Niemcy o sobie nawzajem w przekazie prasowym*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2022.
- Bachman K., *Kryzys polsko-białoruski i kwestia migracji. Międzynarodowy kontekst i możliwe sposoby zarządzania*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2021, https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2021/11/K.Bachman_Kryzys..polsko-bialoruski.i.kwestia.migracji.pdf (31.12.2022).
- Bielecka-Prus J., *Retoryka lęku przed obcym w polskim dyskursie prasowym*, «Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Kwartalnik» 2018, nr 1.
- Chouliarakis L., Georgiou M., Zaborowski R., Oomen W., *The European "migration crisis" and the media. A cross-European press content analysis. A report on the press coverage of the migration phenomenon in eight European countries and the consequences of media representations for public opinion and policy choices*, London School of Economics, Department of Media and Communication and Utrecht University, London 2017.
- Chouliarakis L., Stolic T., *Rethinking media responsibility in the refugee 'crisis': a visual typology of European news*, «Media, Culture & Society» 2017, vol. 39(8).
- Dębska K., *Klasa ludowa i klasa średnia wobec kryzysu uchodźczego w perspektywie małego miasta*, «Przegląd Socjologii Jakościowej» 2019, t. 15, nr 1.
- Duszczyk, M., *Kryzys migracyjny 2015/2016*, 2016, <http://iminteg.uw.edu.pl/pdf/Maciej-Duszczyk-Kryzys-migracyjny-2015-2016.pdf> (31.12.2022).
- Entman R.M., *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*, «Journal of Communication» 1993, vol. 43(4).
- Goffman E., *Analiza ramowa. Esej z organizacji doświadczenia*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2010.
- Greń P., Morawski K., *Medialny obraz wroga*, FNCE, Poznań 2020.
- Łodziński S., *Uchodźcy jako „społeczność podejrzana” (suspect community). Polska opinia publiczna wobec udzielania pomocy uchodźcom w okresie maj 2015 – czerwiec 2018*, «Studia Socjologiczno-Politologiczne» 2019, nr 1 (10).
- Reese S.D., *Prologue-Framing public life*, [w:] S.D. Reese, O.H. Gandy Jr., A.E. Grant (red.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*, Lawrence, Erlbaum Mahwah 2001.
- Rust M., *Kryzys na granicy: czy zmiana „białoruskiej agendy” zagraża białoruskim siłom demokratycznym?*, [w:] J.M. Nowakowski, J. Olędzka, M. Rust (red.), *Raport IV. Granica dyktatora. Polska i Białoruś wobec kryzysu granicznego*, Studium Europy Wschodniej UW, Warszawa 2021, https://studium.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/01/Raport_Bialorus_2021_4PL.pdf (31.12.2022).
- Urban M., Zdanowicz A., *Manipulacja polityczna w mediach – mit czy rzeczywistość*, «Studia Politologiczne» 2012, vol. 25.
- Vreese C.H. de, *News framing: Theory and typology*, «Information Design Journal & Document Design» 2005, vol. 13(1).
- Weilandt M., *Wyobrażenie uchodźcy w przekazach polskich i niemieckich serwisów informacyjnych telewizji publicznej*, [w:] T. Nowicki (red.), *Zemsta emancypacji. Nacjonalizm, uchodźcy, mużlanie*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2017.
- Wodak R., *Dyskurs populistyczny: retoryka wykluczania a gatunki języka pisanego*, [w:] A. Duszak, N. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu*, Universitas, Kraków 2008.